

Kontrapunkt

Branimir
Pofuk

Autor 'Vječitog povratka fašizma' Rob Riemen i ne sluti što sve smiju izgovoriti hrvatski političari

Divljački okrutna i nemilosrdna bila je odmazda kolonijalnih sila nakon gušenja Bokserkog ustanaka 1901. u Kini. Ali, osim svjedočanstava o masovnim pljačkama, silovanjima i pogubljenjima, u tom vrtlogu nasilja nastala je i sljedeća priča.

Promatrajući stotine Kineza kako pristupaju giljotini koja će im skinuti glavu, neki je njemački oficir na kraju dugačkog reda za pogubljenje spazio nevjerovatan prizor. Ne vjerujući vlastitim očima, prišao je bliže i uvjerio se da jedan starac savršeno mirno, dok s noge na nogu ide prema gubilištu, doista u rukama drži otvorenu knjigu i čita.

– Zašto čitaš kada ćeš za nekoliko trenutaka biti mrtav? – pitao je njemački oficir osuđenika.

– A zašto ti meni dosađuješ i ometaš me? – odgovorio mu je Kinez. Priča je stigla do Beča i Huga von Hoffmanstahla koji ju je zapisao u jednoj od svojih bilježnica. Kao primjer istine koja ne počiva na činjenicama i argumentima, nego se nalazi samo u pričama, ovu je priču neki dan u Zagrebu izpričao Rob Riemen. Neumorni nizozemski propovjednik europske kulture i humanizma držao je na Zagrebačkom festivalu knjige predavanje pod naslovom "Razaranje kulture čitanja – zločin stoljeća". Priča iz Hoffmansthalove bilježnice Riemeni je poslužila kao primjer savršenog čitača savršene knjige, čovjeka koji živi da čita i čita da živi. Potpuno je nebitno je li se opisani prizor u Kini dogodio ili nije. Dobre priče ne govore samo o svijetu kakav jest, nego i kakav bi mogao i trebao biti.

Riemen je izvrstan predavač, a to znači i pripovjedač. Potkraj predavanja postavio je retoričko pitanje: tko zna koliko bi svijet i ljudski život bili drukčiji, siromašniji i jadniji bez čitanja? Odgovor glasi: onaj stari Kinez, ali on je mrtav i ne može nam više ništa reći. Dok vam prepričavam dijelove njegova predavanja, trudim se biti što bolji pripovjedač. Inače nikakve koristi od pisanja.

Visokotehnologizirana civilizacija prijeti nam izumiranjem knjiga. Ni to nije ništa novo.

Kada je Thomas Mann, priča

Riemen, izdavaču poslao rukopis "Buddenbrookovih", izdavač ga je pokušao zastrašiti industrijskom revolucijom rekavši da skрати roman jer više nitko nema vremena za takve knjižurine. Pisac je, naravno, odbio. "Buddenbrookovi" su objavljeni u dva sveska i nisu se baš naročito dobro prodavali. A onda je, zahvaljujući poboljšanoj tehnologiji tiska i kvaliteti papira, u novom izdanju cijeli roman stao u jedne korice i prodaja je skočila prema nebu. Zabrinut, Thomas Mann je u pismu bratu zavapio: "Heinrich, moja nova knjiga ništa ne valja, masovno se prodaje".

Plemstvo nikada nije bilo masovno. Ali, Rob Riemen ne spada u konzervativne i reakcionarne restauratore od Boga danog "prirodnog" poretka svijeta u kojem se aristokrat postaje rođenjem i po krvnim zrcima. U knjizi "Plemstvo duha" Riemen govori o sokratovskom plemstvu i čovjeku ne onakvom kakav jest – od straha zgrčeno klupko instinkta i na-

Teško je razlučiti riječi Milijana Brkića od Pavelićevih Načela ustaškog pokreta

gona, nego onakvom kakav može postati. Taj razvoj i tu evoluciju prema uspravnom, slobodnom, prosvijećenom i mudrom biću ne ubrzavaju ni znanost, ni tehnologija, ni novac. Samo umjetnici u svojim pričama ispisuju istinu o svijetu kakav bi mogao i trebao biti, o čovjeku koji teži dostići plemenitost. U nizu intelektualno briljantnih i nadahnjujućih eseja, Riemen o takvom čovjeku, jedinom sposobnom da ostvari i pravu demokraciju, govori i u knjigama "Škola života" i "Povratak Europe". Ali, kao kontrapunkt i svojevršno naličje "Plemstva duha", Riemen je napisao i knjigu "Vječiti povratak fašizma". Zahvaljujući izdavačkoj kući TIM press svi su ovi naslovi dostupni i na hrvatskom, a "Plemstvo duha" i "Vječiti povratak fašizma" doživjeli su i drugo izdanje.

Čitati, čitati, čitati – uporno ponavlja Riemen. Kako bismo prepoznali i onemogućili fašizam. A o pročitanoj i proživljenoj

raspravljali. I to onako kako su na Festivalu knjige, u organizaciji izdavačke kuće Ljevak, ovih dana u Zagrebu raspravljali Nizozemac Riemen, veliki engleski povjesničar Richard Overly i lucidni austrijski pisac i vrckavi esejist Karl-Markus Gauss.

Doduše, nitko od njih te večeri izgleda još nije znao, nasreću ili nažalost, da je u današnjoj Hrvatskoj pomalo suvišna teoretska rasprava o tome može li se fašizam vratiti i u kojem obliku. Čitam ovih dana vrlo zanimljivu knjigu "Ustaški put u socijalizam" u izdanju Naklade Pavičić, koja, po izboru i s predgovorom Nikice Mihaljevića, donosi niz dokumenata, članaka i rasprava iz vremena NDH. Knjiga je priča za sebe i zaslužuje ne jedan, nego niz novinskih članaka koji kod nas nikada neće biti napisani. Ali, danas će mi poslužiti da iz nje prepisem nekoliko redaka, usporedo s nekoliko rečenica iz svoje prošlotjedne kolumne.

"Hrvatski narod ima svoje vrhovničko pravo (suverenitet), po kojem on jedini ima vladati u svojoj državi i upravljati sa svim svojim državnim i narodnim poslovima."

"Ovo je hrvatska država i u hrvatskoj državi, uz nacionalne manjine koje imaju itekako zajamčena ustavna prava, odlučuju Hrvati i Hrvati. Ovo je naša zemlja, a ne čija tuđa."

"U hrvatskim državnim i narodnim poslovima ne smije odlučivati nitko tko nije po pokoljenjima i po krvi član hrvatskog naroda." A vi sad lijepo razlučite koje sam rečenice prepisao iz "Načela Hrvatskog ustaškog pokreta" Ante Pavelića, poglavnika NDH, a koje je nedavno službeno i javno izrekao Milijan Brkić, zamjenik predsjednika HDZ-a i potpredsjednik Sabora Republike Hrvatske. Do dana današnjeg bez ikakvih posljedica. To bi i Rob Riemen teško povjerovao. Povratak fašizma nije stvar dojma Predsjednice ili Premijera, nego čitanja i prepoznavanja. Čitati, čitati, čitati. I težiti onome što nismo, a mogli bismo biti, u znanju, plemenitosti i slobodi, kao pojedinci koji čine narode i države. Ako, pak, mislite, da ste svoj vrhunac već dostigli, onda ništa.